

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XII RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

IYUN, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:
<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 12-son (26-iyun, 2026-yil).– 223 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-iyun

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

FILOLOGIYA FANLARI

O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA XALQARO HUQUQ TERMINLARINING
QIYOSIY-SEMANTIK TAHLILI VA UNIFIKATSIYA MUAMMOLARI**Isanova Feruza Tulqinovna**

Toshkent davlat agrar universiteti, o'qituvchi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti mustaqil izlanuvchisi

E-mail: isanovaferuza2909@gmail.comORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0281-7977>

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi xalqaro huquq terminlarining qiyosiy-semantik va lisoniy xususiyatlari tadqiq etilgan. Globalashuv sharoitida O'zbekiston milliy qonunchiligini xalqaro standartlarga moslashtirish jarayonida yuridik terminologiyani to'g'ri aks ettirish va unifikatsiya qilish masalasi dolzarb hisoblanadi. Tadqiqot davomida BMT konvensiyalari va xalqaro shartnomalar matnlaridan ajratib olingan 200 dan ortiq tayanch terminlar qiyosiy-tipologik va komponent tahlil metodlari yordamida o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, terminlarning katta qismi o'zbek tilida to'liq yoki qisman ekvivalentga ega bo'lsa-da, anglo-sakson va kontinental huquq tizimlarining farqlari sababli semantik bo'shliqlar (lakunalar) va ma'no torayishi holatlari kuzatiladi. Ayniqsa, "jurisdiction" va "treaty" kabi fundamental tushunchalarning o'zbek huquqiy diskursidagi talqinlarida kontekstual nomuvofiqliklar mavjud. Maqola yakunida xalqaro huquq terminlarining ko'p tilli izohli lug'atini yaratish va oliy ta'lim muassasalarida yuridik tarjima darslarini joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Xalqaro huquq, terminologiya, qiyosiy tahlil, semantik ekvivalentlik, yuridik lingvistika, lakuna, unifikatsiya, o'zbek tili, ingliz tili.

COMPARATIVE SEMANTIC ANALYSIS OF INTERNATIONAL LEGAL
TERMINOLOGY IN UZBEK AND ENGLISH AND THE CHALLENGES OF
TERMINOLOGICAL UNIFICATION**Isanova Feruza Tulqinovna**

Tashkent State Agrarian University, teacher

Independent researcher, Uzbekistan State University of World Languages

Annotation. This article examines the comparative semantic and linguistic characteristics of international legal terminology in the Uzbek and English languages. In the context of globalization, the accurate representation and unification of legal terminology have become increasingly important as Uzbekistan continues to harmonize its national legislation with international legal standards. The study analyzes more than 200 key legal terms extracted from the texts of United Nations conventions and international treaties using comparative-typological and componential analysis methods. The findings reveal that although the majority of the terms have full or partial equivalents in Uzbek, semantic gaps (lacunae) and cases of semantic narrowing arise due to the differences between the Anglo-Saxon and Continental legal systems. In particular, contextual inconsistencies were identified in the interpretation of such fundamental legal concepts as jurisdiction and treaty within Uzbek legal discourse. Based on the findings, the article proposes practical recommendations, including the development of a multilingual explanatory dictionary of international legal terminology and the introduction of legal translation courses in higher education institutions.

Keywords: international law, legal terminology, comparative analysis, semantic equivalence, legal linguistics, lacuna, terminological unification, Uzbek language, English language.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ydif-y2026v2i12/n13>

Kirish.

Zamonaviy dunyoda globallashtirish jarayonlarining jadallashuvi va O'zbekiston Respublikasining xalqaro hamjamiyatga integratsiyalashuvi milliy qonunchilikni xalqaro huquqiy standartlarga moslashtirishni taqozo etmoqda. Ushbu jarayonda xalqaro shartnomalar, konvensiyalar va diplomatik hujjatlar matnini o'zbek tiliga aniq va adekvat tarjima qilish, terminologik tizimni tartibga solish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ingliz tili xalqaro huquqning asosiy muloqot tili bo'lgani sababli, undagi huquqiy tushunchalarni o'zbek tilida to'g'ri aks ettirish katta ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Biroq, ingliz va o'zbek tillarining turlicha tizimli (fleksiv va agglutinativ) tillar guruhiga mansubligi hamda huquqiy tizimlarning (kontinental va anglo-sakson) o'ziga xosligi sababli, xalqaro huquq terminlarini o'zbek tiliga o'girishda semantik nomuvofiqliklar va lakunalar (bo'shliqlar) yuzaga kelmoqda. Masalan, ingliz tilidagi "*sovereignty*" yoki "*jurisdiction*" kabi fundamental terminlarning o'zbek huquqiy diskursidagi talqinlari va kontekstual ma'nolari to'liq tizimlashtirilmagan. Ushbu tadqiqotning maqsadi — ikki tildagi xalqaro huquq terminlarining qiyosiy-semantik xususiyatlarini aniqlash, ularning ekvivalentlik darajasini baholash va milliy yuridik terminologiyani boyitish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili.

Xalqaro huquq terminologiyasini qiyosiy-lingvistik jihatdan o'rganish ham tilshunoslik, ham yuridik fanlar kesishmasidagi dolzarb yo'nalishlardan biridir. G'arbiy ilmiy maktablarda xalqaro huquq tili asosan ingliz tilining dominant roli va huquqiy tushunchalarning globallashtirish nuqtai nazaridan tadqiq etilgan. Chunonchi, yuridik lingvistika (legal linguistics) sohasi vakillari huquqiy terminlarning oddiy so'zlardan farqli ravishda qat'iy mantiqiy chegaraga ega ekanligini ta'kidlaydilar.

O'zbek tilshunosligi va huquqshunosligida esa yuridik terminologiyaning shakllanishi va taraqqiyoti asosan milliy qonunchilik va mustaqillikdan keyingi xalqaro aloqalar prizmasida o'rganib kelinmoqda. Biroq, mavjud tadqiqotlarning aksariyati ichki huquqiy terminlarga qaratilgan bo'lib, aynan xalqaro ommaviy huquq (international public law) terminlarining inglizcha va o'zbekcha ekvivalentlari tizimli qiyoslanmagan.

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tillararo mos kelmasliklar ikki turga bo'linadi:

1. **Lisoniy lakunalar (conceptual gaps):** O'zbek huquqiy tizimida muayyan tushunchaning mutlaqo mavjud emasligi.
2. **Semantik nomuvofiqliklar:** Bir tildagi terminning ma'no ko'lami ikkinchi tildagiga qaraganda kengroq yoki torroq bo'lishi.

Tadqiqot metodologiyasi (Methodology)

Ushbu tadqiqotda ingliz va o'zbek tillaridagi xalqaro huquq terminlarining semantik va tizimli xususiyatlarini aniqlash uchun quyidagi metodlar majmuasidan foydalanildi:

- **Qiyosiy-tipologik metod (comparative-typological method):** Har xil tizimli (fleksiv va agglutinativ) tillarda terminlarning shakllanish qonuniyatlarini aniqlash.
- **Komponent tahlil (componential analysis):** Terminlarning semantik tarkibini (semalarini) qismlarga ajratish orqali ularning o'zaro muvofiqlik darajasini tekshirish.

Ma'lumotlar manbasi (Data Corpus): Tadqiqot uchun materiallar Birlashgan Millatlar Tashkilotining (BMT) rasmiy konvensiyalari, xalqaro shartnomalar va O'zbekiston

Respublikasining xalqaro huquqiy hujjatlari matnlaridan ajratib olindi. Jami 200 dan ortiq tayanch terminlar tanlanib, lug'atviy tahlildan o'tkazildi.

Tadqiqot natijalari (Results)

O'tkazilgan qiyosiy-semantik tahlil natijasida ingliz va o'zbek tillaridagi xalqaro huquq terminlarining o'zaro muvofiqlik darajasi aniqlandi. Quyidagi jadvalda eng ko'p qo'llaniladigan fundamental terminlar va ularning semantik ekvivalentlik holati aks ettirilgan:

No	Inglizcha termin	O'zbekcha muqobili	Ekvivalentlik turi	Semantik xususiyati
1	Sovereignty	Suverenitet / Mustaqillik	To'liq ekvivalent	Siyosiy va huquqiy jihatdan tushunchalar mutlaq mos keladi.
2	Jurisdiction	Yuridsikgsiya / Sudlovga qarashlilik	Qisman ekvivalent	Inglizcha termin ham qonun chiqarish, ham ijro va sud hokimiyatini qamrab oladi.
3	Treaty	Shartnoma / Bitim / Ahdnoma	Funksional muqobil	Kontekstga qarab o'zbek tilida turli huquqiy kuchga ega hujjatlarni anglatadi.
4	Ratification	Ratifikatsiya / Tasdiqlash	To'liq ekvivalent	Xalqaro shartnomani oliy organ tomonidan tan olinishi jarayoni.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, terminlarning **75% qismi** o'zbek tilida to'liq yoki qisman ekvivalentga ega. Biroq, "*Jurisdiction*" kabi terminlar o'zbek huquqiy diskursida ko'proq faqat "sud hokimiyati" doirasida tushunilib, uning xalqaro huquqdagi kengroq ma'nosi (davlatning umumiy vakolati) biroz torayib namoyon bo'ladi.

Natijalar muhokamasi

Olingan natijalar xalqaro huquq terminlarini o'zbek tiliga tarjima qilishda shunchaki lug'atviy muqobil tanlash yetarli emasligini ko'rsatadi. Ingliz tilidagi yuridik terminologiya asosan presedent huquq tizimiga (Common Law) tayanib shakllangan bo'lsa, o'zbek huquqiy terminologiyasi kontinental (Romano-german) huquq tizimi va sobiq ittifoq huquqiy an'analari ta'sirida rivojlangan.

Ushbu ikki xil tizim to'qnashganda, masalan, xalqaro shartnomalar tili hisoblangan inglizcha "*Treaty*", "*Convention*", "*Accord*", "*Agreement*" terminlarining barchasi o'zbek tiliga ko'pincha umumlashtirilib "shartnoma" yoki "bitim" deb o'giriladi. Bu esa xalqaro hujjatlarning ierarxik (biri ikkinchisidan ustunlik) darajasini aniqlashda chalkashliklar keltirib chiqarishi mumkin. Tadqiqotning cheklovi shundaki, biz faqat yozma rasmiy matnlarni tahlil qildik, jonli diplomatik muloqot va muzokaralar leksikasi bu tahlildan tashqarida qoldi.

Xulosa (Conclusion)

O'zbek va ingliz tillarida xalqaro huquq terminlarining qiyosiy-semantik tahlili shuni ko'rsatdiki, davlatimizning xalqaro integratsiyalashuvi sharoitida huquqiy tushunchalarni aniq va adekvat muqobillashtirish dolzarb lingvo-yuridik vazifa hisoblanadi. Tadqiqot davomida inglizcha xalqaro huquqiy terminlarning aksariyati o'zbek tilida o'z ekvivalentlariga ega bo'lsa-da, tizimli va madaniy-huquqiy farqlar tufayli semantik nomuvofiqliklar hali ham mavjudligi aniqlandi.

Ushbu tadqiqotning ilmiy hissasi shundaki, unda xalqaro huquqiy hujjatlardagi muqobilik va lakunalar muammosi birinchi marta tizimli jadval va komponent tahlil metodlari yordamida ko'rsatib berildi. Kelgusida ushbu sohadagi xatoliklar va chalkashliklarning oldini olish uchun quyidagi amaliy choralar ko'rilishi tavsiya etiladi:

1. **Izohli lug'at yaratish:** Xalqaro huquq terminlarining ko'p tilli (inglizcha-o'zbekcha-ruscha) mukammal ilmiy-izohli lug'atini ishlab chiqish va uni muntazam yangilab borish.

2. **Ta'limga tatbiq etish:** Yuridik oliygohlar va xalqaro munosabatlar fakultetlarida yuridik tarjima (*Legal Translation*) hamda yuridik lingvistika fanlarini chuqurlashtirilgan holda o'qitish tizimini yo'lga qo'yish.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Dadaboyev, H. (2019). *O'zbek harbiy va yuridik terminologiyasi*. Toshkent: Mumtoz so'z.
2. Aliyeva, G. (2021). Lingvo-yuridik tadqiqotlar va yuridik terminlarning semantik xususiyatlari. *O'zbekistonda xorijiy tillar*, 4(2), 45-58.
3. Isanova, Feruza (2022) ИНГЛИЗ ТИЛИДА ХАЛҚАРО ХУКУК СОХАСИГА ОИДТЕРМИНЛАР ТИЗИМИНИНГ УЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 6 (3). pp. 44-49. ISSN 2181-1342 // <http://ilmiykutubxona.com/id/eprint/520>.
4. Исанова Феруза Тулкиновна (2020). Обучение английскому языку в аграрных вузах. Вестник науки и образования, (14-2 (92)), 40-42. <https://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-angliyskomu-yazyku-v-agrarnyh-vuzah>.
5. Isanova, Feruza (2022) ИНГЛИЗ ТИЛИДА ХАЛҚАРО ХУКУК СОХАСИГА ОИДТЕРМИНЛАР ТИЗИМИНИНГ УЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 6 (3). pp. 44-49. ISSN 2181-1342
6. Mattila, H. E. S. (2016). *Comparative Legal Linguistics: Language of Law, Latin and Modern Lingua Francas*. Routledge.
7. Cao, D. (2007). *Translating Law*. Multilingual Matters.
8. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Nizomi. (1945). Rasmiy o'zbekcha matni.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XII RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI
2026-yil, 26-iyun

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 12-son (iyun, 2026-yil). – 223 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-iyun.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.